

В. М. КРАВЧУК

Володимир Миколайович Кравчук, кандидат юридичних наук, доцент, доцент Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки МОН України

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІВ В УКРАЇНІ:
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА**

Підвищення ролі суду в державі значною мірою залежить від ефективної роботи суддів та належного виконання ними своїх обов'язків. Ефективне виконання суддями своїх повноважень забезпечується наявністю системи гарантій суддівської діяльності.

Слід зазначити, що в юридичній літературі вже розглядалося питання щодо визначення гарантій незалежності суддів, але воно й надалі є досить дискусійним. Відповідно до узагальненої класифікації на основі критерію територіальної спрямованості гарантії діяльності суддів поділяються на міжнародно-правові та внутрішньодержавні, які у свою чергу поділяються на загальносоціальні та спеціально-юридичні (нормативно-правові та організаційно-правові). З цієї позиції малодослідженим залишаються саме нормативно-правові гарантії діяльності суддів. Вони виступають важливою умовою реалізації суддями своїх функцій та повноважень.

Дослідження нормативно-правових гарантій діяльності суб'єктів конституційно-правових відносин у будь-який час розвитку та становлення конституційно-правової доктрини не втрачали своєї актуальності та становили доволі високий відсоток від загального обсягу теоретичних напрацювань у цій сфері. У цьому блоці наукових питань особлива увага приділяється нормативно-правовим гарантіям прав і свобод людини та громадянина (В. Андрейцев, М. Баймуратов, Т. Заворотченко, В. Кампо, В. Копейчиков, О. Костюченко, В. Котюк, В. Кравченко, М. Малишко, П. Мартиненко, М. Орзіх, А. Олійник, В. Погорілко, П. Рабінович, Ю. Римаренко, В. Селіванов, О. Скакун, О. Скрипнюк, В. Тацій, Ю. Тодика, В. Федоренко, О. Фрицький, В. Шаповал, Ю. Шемшученко та інші). У поле наукового пошуку вчених-юристів потрапляли нормативно-правові гарантії діяльності різних суб'єктів конституційно-правових відносин: народних депутатів України (Н. Григоруk, А. Кожевніков, Ю. Коломієць, О. Радченко та ін.), Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (О. Марцеляк та ін.), Президента України (О. Ярмиш та ін.), місцевого самоврядування (Г. Абасов, О. Батанов, П. Біленчук, О. Бориславська, В. Кравченко, О. Кутафін, В. Погорілко, О. Фрицький, І. Щebetун та ін.), депутатів місцевих рад (О. Чернецька та ін.) тощо. Однак, на жаль, лише в деяких працях приділялась увага проблематиці, пов'язаній з нормативно-правовими гарантіями діяльності суддів (В. Єгорова, О. Намясенко, В. Федоренко).

У конституційно-правовій доктрині відсутнє загальновизнане поняття нормативно-правових гарантій діяльності суддів та уніфіковані засади класифікації таких гарантій.

Наведене вище зумовлює мету статті – крізь призму узагальненого аналізу наукової юридичної літератури запропонувати загальну концепцію нормативно-правових гарантій діяльності суддів в Україні та авторський варіант дефініції «нормативно-правові гарантії діяльності суддів».

Гарантії, які забезпечують конституційно-правовий статус суддів і організаційно-правовий механізм їх діяльності, впливають із відповідних норм Конституції України і Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Гарантування суддівської діяльності необхідно сприймати як обов'язок держави в особі органів державної влади, посадових осіб не тільки не перешкоджати законній діяльності, а й правовими, економічними та іншими засобами захищати сферу діяльності суддів.

Конституція України містить ряд положень, які в загальній формі закріплюють правові, політичні, економічні, соціальні та інші гарантії діяльності суддів. Зокрема ст. 126 закріплює, що незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією і законами України. Вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється.

Як справедливо зазначається в спеціальній юридичній літературі, для того щоб суддя міг неупереджено вирішувати справи, він повинен мати відповідні гарантії своєї діяльності¹.

У працях українських вчених містяться окремі положення щодо гарантій діяльності суддів, зроблено спроби їх систематизації. Зокрема, В. Л. Федоренко під гарантіями діяльності суддів розуміє систему загальних і спеціально-правових способів та засобів забезпечення здійснення суддею встановлених Конституцією й законами України завдань, функцій і повноважень². В. С. Єгорова під гарантіями діяльності суддів судів загальної юрисдикції розглядає сукупність об'єктивних та суб'єктивних чинників, спрямованих на практичну реалізацію їх прав та обов'язків, на усунення можливих перешкод їх неналежного здійснення³. Однак

проблема гарантій діяльності суддів потребує ґрунтовного системного вивчення, оскільки від них залежить ефективність здійснення судьями своїх функцій та повноважень і функціонування судової влади в цілому.

Перш ніж перейти до безпосереднього аналізу нормативно-правових гарантій діяльності суддів, вважаємо за доцільне провести певну аналогію між ними та гарантіями прав і свобод людини та громадянина.

Безумовно, права і свободи людини та громадянина, а також їх гарантії були, є і залишатимуться пріоритетним напрямом наукових досліджень, адже недаремно ч. 2 ст. 3 Конституції України проголошує, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а утвердження прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Однак варто визнати й те, що громадяни України можуть перебувати у різних спеціальних правових статусах (виборці, народні депутати, державні службовці, судді тощо). При цьому вони виконують конкретні функції держави, здійснюючи свою діяльність через виконання відповідних повноважень (реалізацію прав та виконання обов'язків), чітко передбачених чинним законодавством України. Тому гарантії прав і свобод людини та громадянина є загальною категорією щодо гарантій діяльності суддів і в даному контексті можуть розглядатись як взаємопов'язані поняття. У спеціальній юридичній літературі гарантії прав і свобод людини та громадянина за сферою дії поділяють на міжнародно-правові (планетарні) гарантії, гарантії в рамках регіональних міжнародних співтовариств та внутрішньодержавні гарантії⁴. Останні в свою чергу прийнято поділяти на загальносоціальні (економічні, соціальні, політичні, ідеологічні (духовні) гарантії та спеціальні юридичні⁵. Спеціальні юридичні гарантії в конституційному праві більшість вчених-конституціоналістів поділяють на нормативно-правові і організаційно-правові⁶. Вважаємо вищенаведену класифікацію гарантій прав і свобод людини та громадянина абсолютно прийнятною для класифікації гарантій діяльності суддів в Україні, оскільки діяльність суддів по суті є їх активністю, сукупністю дій, спрямованих на реалізацію своїх повноважень, прав та обов'язків.

У енциклопедичній юридичній літературі зазначається, що пріоритетним видом юридичних гарантій прав і свобод людини та громадянина є нормативно-правові гарантії, які становлять систему норм щодо реалізації прав людини і громадянина: норми-принципи, юридична відповідальність, юридичні обов'язки, процесуальні норми⁷.

Зокрема, В. Л. Федоренко нормативно-правові гарантії основних прав і свобод людини і громадянина представляє системою норм конституційного права, що встановлюють та закріплюють основні права і свободи, визначають принципи й шляхи їх реалізації. Нормативні гарантії знаходять своє об'єктивне відображення в системі чинного законодавства України у сфері прав і свобод людини і громадянина, а саме – в Конституції України, законах України та підзаконних нормативно-правових актах⁸. На думку О. В. Совгирі та Н. Г. Шукліної, нормативно-правові гарантії конституційних прав та свобод людини і громадянина – це сукупність правових норм, за допомогою яких забезпечуються реалізація прав і свобод особистості, порядок їх охорони та захисту⁹. Т. М. Заворотченко уточнює, що нормативно-правові гарантії як об'єктивне право включають матеріальні норми-принципи, обов'язки держави, органів державної влади, місцевого самоврядування та їх посадових осіб, юридичну відповідальність і процесуальні норми¹⁰, передбачені Конституцією держави, законами, підзаконними актами і міжнародно-правовими договорами.

Узагальнюючи вищенаведені підходи до розуміння нормативно-правових гарантій прав і свобод людини та громадянина, вважаємо за можливе визначити нормативно-правові гарантії діяльності суддів як сукупність взаємопов'язаних норм права, які утворюють єдину правову базу для ефективної реалізації функцій та повноважень, тобто цілісний правовий механізм діяльності (реалізації прав і виконання обов'язків) суддів.

Нормативно-правові гарантії діяльності суддів за ієрархією та сферою дії можна класифікувати на загально-правові (конституційно-правові) та інституційні (галузеві). До загально-правових (конституційно-правових) гарантій діяльності суддів варто віднести: норми-принципи, обов'язки, юридичну відповідальність та процесуальні гарантії.

Першочерговим видом загально-правових (конституційно-правових) гарантій діяльності суддів є норми-принципи, зокрема ті, які забезпечують права суддів (ст.ст. 21, 22, 57–64 Конституції) насамперед щодо невідчужуваності, непорушності, невичерпності, рівності, необмежуваності конституційних прав суддів, принципу неприпустимості зворотної дії закону або нормативно-правового акта в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи тощо¹¹.

У теорії права нормами-принципами визнаються найбільш загальні і стабільні імперативні вимоги, закріплені в праві, які є концентрованим виразом найважливіших сутнісних рис та цінностей, що притаманні цій системі права, і визначають її характер та напрями подальшого розвитку. Нормами-засадами визнаються норми, що закріплюють загальні засади, на яких ґрунтуються політична і правова системи¹². Подібним є розуміння норм-засад і норм-принципів у інших авторів. Відповідно, норми-засади – це правові приписи, які закріплюють засади конституційного порядку держави, основи соціально-економічного, політичного та державного життя, взаємовідносини держави і особи, форми власності тощо, а норми-принципи – це правові приписи, які виражають і закріплюють принципи права¹³. Тож у національному законодавстві допускається ототожнення та взаємозаміна таких термінів, як «принцип» та «засада»¹⁴.

Для ілюстрування норм-принципів у контексті досліджуваної проблеми варто навести норми Конституції України (наприклад, згадувана ст. 126 про те, що незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією і законами України). Водночас ст. 125 Конституції України, яка зазначає, що система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципами територіальності і спеціалізації, може розглядатись одночасно і як норма-засада, і як норма-принцип.

Юридичні обов'язки, поряд з нормами-принципами, виступають необхідним компонентом загально-правових (конституційно-правових) гарантій діяльності суддів, без яких неможливі збалансована судова система, ефективне здійснення правосуддя та процесуальна діяльність суддів. Взаємозв'язок прав і обов'язків утворює урівноважений суспільний стан, режим найбільшого сприяння для повсякденної життєдіяльності суддів.

Обов'язки суддів визначені ч. 4 ст. 54 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а саме: 1) своєчасно, справедливо та безсторонньо розглядати і вирішувати судові справи відповідно до закону з дотриманням засад і правил судочинства; 2) дотримуватися правил суддівської етики; 3) виявляти повагу до учасників процесу; 4) додержуватися присяги судді; 5) не розголошувати відомості, які становлять таємницю, що охороняється законом, в тому числі і таємницю нарадчої кімнати і закритого судового засідання; 6) дотримуватися вимог щодо несумісності; 7) подавати щорічно не пізніше 1 травня до Державної судової адміністрації України для оприлюднення на офіційному веб-сайті судової влади, ведення якого забезпечує Державна судова адміністрація України, копію декларації про майновий стан і доходи (податкової декларації), поданої до органу державної податкової служби за своєю податковою адресою¹⁵.

До загальноправових (конституційно-правових) гарантій діяльності суддів належить також юридична відповідальність. Конституційно-правова відповідальність передбачає настання несприятливих наслідків для суб'єктів конституційно-правових відносин (у тому числі й суддів) у випадках порушення ними вимог, які містяться в нормах Конституції України та інших джерелах конституційного права.

Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією України. Згідно зі ст. 68 Основного Закону кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей. З наведених конституційних положень, що встановлюють обов'язок держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб додержуватися Конституції та Законів України випливає висновок про наявність відповідної конституційно-правової відповідальності суддів.

Зважаючи на таку властивість статусу судді, як недоторканність, що передбачена ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», суддя не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до винесення судом обвинувального вироку. Суддя, затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна чи адміністративна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи. Як бачимо, суддя може бути притягнутий до кримінальної та адміністративної відповідальності лише за чітко визначених законодавством умов. Крім того, суддя може бути притягнутий і до дисциплінарної відповідальності, що досить детально урегульовано шостим розділом Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ст. 83 якого встановлено, що суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з таких підстав:

1) істотні порушення норм процесуального права при здійсненні правосуддя, пов'язані, зокрема, з відмовою у доступі особи до правосуддя з підстав, не передбачених законом, порушення вимог щодо розподілу та реєстрації справ у суді, правил підсудності чи підвідомчості, необґрунтоване вжиття заходів забезпечення позову;

2) нежиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом;

3) порушення вимог щодо неупередженого розгляду справи, зокрема порушення правил щодо відводу (самовідводу);

4) систематичне або грубе одноразове порушення правил суддівської етики, що підриває авторитет правосуддя;

5) розголошення таємниці, що охороняється законом, в тому числі таємниці нарадчої кімнати або таємниці, яка стала відомою судді під час розгляду справи у закритому судовому засіданні;

6) неподання або несвоєчасне подання для оприлюднення декларації про майновий стан і доходи (податкової декларації), зазначення в ній завідомо неправдивих відомостей¹⁶.

Загальноправовими (конституційно-правовими) гарантіями діяльності суддів виступають також процесуальні гарантії, що у спеціальній юридичній літературі визначаються як встановлені законом правові засоби забезпечення належної реалізації матеріальних норм, досягнення цілей та завдань процесуальної діяльності¹⁷.

Процесуальні гарантії діяльності суддів – це передбачена Конституцією та конституційним законодавством система умов і засобів організаційно-процедурного характеру, які регламентують порядок, форми й методи реалізації суддівських повноважень.

Наступну групу нормативно-правових гарантій діяльності суддів становлять інституційні (галузеві). Інституційні (галузеві) гарантії виступають сукупністю взаємопов'язаних норм різних галузей та інститутів права, які утворюють єдину правову базу для ефективної реалізації функцій та повноважень, тобто цілісний правовий механізм діяльності (реалізації прав та виконання обов'язків) суддів. З огляду на обсяг правових норм, що можуть бути визнані як інституційні (галузеві) гарантії діяльності суддів, вважаємо за доцільне зробити його предметом наступних наукових досліджень. У межах мети даної статті варто наголосити, що інституційні (галузеві) гарантії діяльності суддів можуть бути класифіковані за різноманітними критеріями, як-то: за методом правового регулювання, за колом суб'єктів, залежно від часу дії, за територією дії, залежно від характеру правових норм тощо.

Таким чином, Конституція України, визнавши та гарантувавши принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу й судову, закріпила відповідні нормативно-правові гарантії різних рівнів для повноцінного функціонування судової влади в цілому та суддів як виключних суб'єктів здійснення правосуддя зокрема.

Отже, на підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що нормативно-правові гарантії діяльності суддів – це сукупність взаємопов'язаних норм права, які утворюють єдину правову базу для ефективної реалізації функцій і повноважень, тобто цілісний правовий механізм, який забезпечує реалізацію прав та обов'язків суддів. За своєю правовою природою нормативно-правові гарантії поділяються на дві групи: 1) загальні (конституційно-правові) – закріплені в нормах-принципах, нормах права, які встановлюють юридичні права та обов'язки суддів, в процесуальних нормах, а також нормах, які передбачають юридичну відповідальність); 2) інституційні, що виступають сукупністю взаємопов'язаних норм різних галузей та інститутів права, які утворюють єдину правову базу для ефективної реалізації функцій та повноважень, тобто цілісний правовий механізм діяльності (реалізації прав та виконання обов'язків) суддів.

Таким чином, сенс і призначення нормативно-правових гарантій діяльності суддів полягає у створенні та забезпеченні суддям необхідних умов здійснення ними правосуддя.

¹ Конституційне право України : підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Ю. М. Тодики та В. С. Журавського. – К. : Право, 2008. – С. 350; Конституційне право України : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. – Х. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. – С. 452.

² *Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л.* Конституційне право України : підручник / За заг. ред. В. Л. Федоренка. – 4-те вид., перероб. і доопр. – К. : Видавництво Ліра-К, 2012. – С. 501.

³ *Єгорова В. С.* Конституційно-правовий статус суддів судів загальної юрисдикції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Єгорова Валентина Сергіївна; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2008. – С. 12.

⁴ *Крестовська Н. М., Матвєєва Л. Г.* Теорія держави і права: Елементарний курс. Видання друге. – Х.: ТОВ «Одісей», 2008. – С. 139.

⁵ *Скакун О. Ф.* Теорія права і держави : підручник / Скакун О. Ф. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. – С. 73–74.

⁶ *Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л.* Конституційне право України : підручник / За заг. ред. В. Л. Федоренка. – 4-те вид., перероб. і доопр. – К. : Видавництво Ліра-К, 2012. – С. 274.

⁷ Юридична енциклопедія: В 6-ти т. / [гол. редкол.: Ю. С. Шемшученко] – К.: Укр. енцикл., 1998–2002. – Т. 1: А–Г. – 1998. – С. 554.

⁸ *Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л.* Конституційне право України : підручник / За заг. ред. В. Л. Федоренка. – 4-те вид., перероб. і доопр. – К. : Видавництво Ліра-К, 2012. – С. 274.

⁹ *Совгиря О. В., Шукліна Н. Г.* Конституційне право України. Повний курс : навч. посіб. / О. В. Совгиря, Н. Г. Шукліна. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – С. 183.

¹⁰ *Заворотченко Т. М.* Система конституційно-правових гарантій прав і свобод людини і громадянина в Україні / Т. М. Заворотченко // Право України. – 2002. – № 5. – С. 110–116.

¹¹ Юридична енциклопедія: В 6-ти т. / [гол. редкол.: Ю. С. Шемшученко] – К.: Укр. енцикл., 1998–2002. – Т. 1: А–Г. – 1998. – С. 554.

¹² Загальна теорія держави і права: (Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів) / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Рогачова та ін.; За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. – Х.: Право, 2010. – С. 240.

¹³ *Крестовська Н. М., Матвєєва Л. Г.* Теорія держави і права: Елементарний курс. Видання друге. – Х.: ТОВ «Одісей», 2008. – С. 207.

¹⁴ *Юхимюк О.* Особливості викладу принципів права у національному законодавстві // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. – Вип. 6. – Т. 1. – Херсон, 2013. – С. 12–15.

¹⁵ Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р., з наступними змінами та доповненнями // Офіційний вісник України. – 2010. – № 55/1. – Ст. 1900.

¹⁶ Там само.

¹⁷ Юридична енциклопедія: В 6-ти т. / [гол. редкол.: Ю. С. Шемшученко] – К.: Укр. енцикл., 1998–2002. – Т. 5: П–С. – 2003. – С. 188.

Резюме

Кравчук В. М. Нормативно-правові гарантії діяльності суддів в Україні: загальна характеристика.

У статті визначаються загальні положення нормативно-правових гарантій діяльності суддів та їх сутнісні характеристики. Автором сформульовано дефініцію «нормативно-правові гарантії діяльності суддів», її зміст та класифікацію. Нормативно-правові гарантії діяльності суддів є одним із основних елементів конституційно-правового статусу судді.

Ключові слова: гарантії діяльності суддів, конституційні гарантії, конституційно-правовий статус, нормативно-правові гарантії, суддя.

Резюме

Кравчук В. Н. Нормативно-правовые гарантии деятельности судей в Украине: общая характеристика.

В статье определяются общие положения нормативно-правовых гарантий деятельности судей и их существенные характеристики. Автором сформулирована дефиниция «нормативно-правовые гарантии деятельности судей», ее содержание и классификация. Нормативно-правовые гарантии деятельности судей являются одним из основных элементов конституционно-правового статуса судьи.

Ключевые слова: гарантии деятельности судьи, конституционные гарантии, конституционно-правовой статус, нормативно-правовые гарантии, судья.

Summary

Kravchuk V. Normatively-legal guarantees of activity of judges in Ukraine: general description.

In the article the generals of normatively-legal guarantees of activity of judges are determined and their essential descriptions. An author is set forth definition "normatively-legal guarantees of activity of judges", her maintenance and classification. Normatively-legal guarantees of activity of judges are one of basic elements of constitutionally-legal status of judge.

Key words: guarantees of activity of judges, constitutional guarantees, constitutionally-legal status, normatively-legal guarantees, judge.

Отримано 11.04.2014

УДК 342.7+347.61 (477)

І. Д. СОФІНСЬКА

Ірина Дмитрівна Софінська, кандидат юридичних наук, доцент Львівського національного університету імені Івана Франка

ПРАВО НА ІМ'Я В УКРАЇНІ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Право на ім'я в Україні є невід'ємним та невідчужуваним, належить до особистих немайнових прав і потребує встановлення чітких, логічних та виважених критеріїв правового (конституційного, цивільного, сімейного і адміністративного) регулювання реєстрації імені дитини, керуючись не лише здоровим глуздом батьків, а й конкретними рекомендаціями держави.

Дослідивши та проаналізувавши доступну літературу з антропонастики, насамперед українських учених (серед них Л. Белей, Н. Дзятківська, В. Ірклієвський, Г. Лозко, З. Ромовська, Л. Скрипник, Р. Стефанчук, І. Трійняк, П. Чучка), ми можемо з упевненістю стверджувати, що питання про критерії вибору власного імені дитини є актуальним і дуже важливим з огляду на прогресуючу глобалізацію та розвиток транскордонного співробітництва в Європі.

Основною метою запропонованої статті стала спроба з'ясувати основні правові критерії вибору власного імені дитини, провести аналіз законодавчих ініціатив щодо врегулювання питання визначення імені дитини, а також проаналізувати випадки, коли держава на законодавчому рівні чітко обумовлює іменний репертуар для вибору власного імені дитини та використовує певні обмеження щодо його державної реєстрації з метою збереження власної національної ідентичності.

Конституційність правового регулювання права на ім'я є присутнім у конституціях багатьох держав світу, зокрема Австрії (ст. 10 (7)), Ефіопії (ст. 36 (1в)), Ірландії (ст. 40 (3.2)), Італії (ст. 22), Норвегії (ст. 6 (4)), Португалії (ст. 26 (1)), Угорщини (ст. 29 (1)) тощо.

Розглядаючи антропонастику під правовим кутом зору, насамперед, варто наголосити на тому, що право на ім'я належить до особистих немайнових прав, яке проголошено у ст. 7 Конвенції ООН про права дитини від 20 листопада 1989 р., ратифікованої Україною 27 лютого 1991 р., а також у ст. 294 чинного Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р., де закріплено право фізичної особи на ім'я. Як наголошує професор З. Ромовська, зміст права людини на ім'я складається насамперед з таких елементів, як:

- право бути названою;
- право називатися іншими так само, як нарекли батьки;
- противитися будь-яким спробам переінакшити надане батьками ім'я;
- право на звернення до відповідних органів із заявою про зміну наданого батьками імені¹.

Проаналізувавши основні дослідження з антропонастики українських вчених, переконані, що іменний репертуар в Україні потребує законодавчого закріплення у вигляді «каталогу імен», що дає підставу розмірковувати про чітке визначення загальних критеріїв вибору власних імен немовлят та підстав їхньої подальшої державної реєстрації в Україні.

На даний час у нас в країні не існує законодавчо закріпленого «каталогу імен», з якого можна і потрібно вибирати ім'я для немовляти, як це є в Аргентині, де в законодавстві чітко передбачено підстави відмови у реєстрації імені новонародженої дитини (імена екстравагантні, смішні, всупереч звичаям; ті, які відображають політичні чи ідеологічні течії або якщо вони можуть викликати непорозуміння щодо статі дитини тощо)². Також не знаходимо роз'яснень чи коментарів вчених-фахівців до даних положень Сімейного кодексу України 2002 р. (далі – СК України), як це є в Іспанії, де на законодавчому рівні розписано питання щодо реєстрації імен та запропоновано зміни до законодавства з огляду на еволюцію протягом останніх тридцяти років³.

В Україні, незважаючи на те, що на даний час ми не можемо скаржитися на «бідність іменного репертуару», вибір імені немовляти є юридично вільним і повністю залежить від волі батьків⁴. Як вважає Л. Белей,